

Такий висновок аж ніяким чином не є штучним та теоретизованим. Він детермінується самою суттю ринкової економіки: «маркетинг» та «ринок» (особливо цивілізований – соціально-орієнтований етап розвитку ринкової економіки) виступають не тільки як поняття, котрі в сучасних умовах є відображенням явищ одного й того ж рівня, а як відображення явищ, що є причинно-наслідковими у діалектиці формування суспільства.

Висновки

Формування цивілізованої моделі розвитку вітчизняного АПК, як і загалом – національного господарства, в умовах посилення нестабільності міжнародної кон'юнктури та загрози глобальних природничо-кліматичних й техногенних катаклізмів об'єктивно потребує опрацювання і вдосконалення стратегічних засад розвитку визначальних агрегатів української економіки. Вже протягом коротко- та середньо-строкової перспективи відсутність подібного роду науково обґрунтованих і практично прийнятних розробок стане одним з головних лімітуючих чинників стосовно розвитку АПК в цілому. При цьому все більшою мірою буде зростати й ціна можливих маркетингових прорахунків в її забезпеченні та посиленні соціальної спрямованості господарювання в агропродовольчій сфері.

Перспективи подальшого опрацювання даної проблеми полягають у конкретизації висунутої принципової моделі забезпечення перспективного розвитку АПК та відповідних маркетингових заходів з подальшим обґрунтуванням й практичним впровадженням пропозицій щодо вдосконалення маркетингового забезпечення виробничо-комерційної діяльності підприємницьких формувань цього стратегічно важливого сектору національного господарства.

Список використаних джерел

1. Концептуальні напрями Стратегії розвитку агропромислового комплексу та сільських територій України на період до 2020 р. – К.: ННЦ «Інститут аграрної економіки» УААН, 2008. – 48 с.
2. Національна доктрина реформування розвитку агропродовольчого комплексу України. [Електрон. ресурс]. Режим доступу: <http://vkpi.org.ua/a>
3. Про довгострокову стратегію сталого розвитку агропромислового комплексу / Трегубчук В.М., Пасхавер Б.Й., Юзефович А.Е., Прокопа І.В. та ін. // Економіка АПК. – 2005. – №7. – С. 11–33.

4. Про стратегію трансформації АПК і забезпечення продовольчої безпеки України: наук. доп. / за ред. І.І. Лукінова та П.Т. Саблука // Економіка АПК. – 2000. – №8. – С. 3–36.

5. Продовольчий комплекс: стан та перспективи розвитку в умовах глобалізації / А.О. Коваленко, С.І. Князев, Л.В. Дейнеко, Е.І. Шелудько та ін. – К.: Наук. світ, 2004. – 96 с.

6. Саблук П.Т. Національна доктрина продовольчої безпеки в Україні / П.Т. Саблук, Г.М. Калетнік, С.М. Кваша, В.І. Власов, М.А. Лисак // Економіка АПК. – 2011. – №8. – С. 3–11.

7. Стратегія розвитку харчової промисловості України та її регіонів (областей) на період до 2015 року / Л.В. Дейнеко, А.О. Коваленко, Л.В. Страшинська, Е.І. Шелудько; за ред. проф. Л.В. Дейнеко. – К.: РВПС України НАН України, 2004. – 212 с.

8. Залізнюк В. Прогнозування експортних можливостей українських підприємств на основі аналізу світових ринків продукції сільськогосподарства / В. Залізнюк // Маркетинг в Україні. – 2015. – №2 (89) – С. 46–53.

9. Янишин Я.С. Маркетинг як система управління виробничо-збутовою діяльністю аграрних підприємств / Я.С. Янишин, Ю.П. Кашуба // Економіка АПК. – 2014. – №3 – С. 61–65.

10. http://frwebgate.access.gpo.gov/cgi-bin/getdoc.cgi?dbname=110_cong_bills&docid=f:h2419enr.txt.pdf

11. Memorandum sur la reforme de l'agriculture dans la Communaute Europeene, Communication de la Commission des Communautes Europeennes, document COM (68) 1000. – Brussels, 1968.

12. http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/general_framework/.

13. Akty prawne Unii Europejskiej dotyczace mechanizmow WPR. ARR/ Warszawa, 2004. – 34 s.

14. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року / Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.10.2013 №806–п / <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>.

15. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / за ред. В.М. Гейця. – К.: Фенікс, 2003. – 1008 с.

16. Манцуров І.Г. Інституційне планування в системі державного регулювання економіки: монографія / І.Г. Манцуров. – К.: НДЕІ. 2012. – 655 с.

17. Методичні рекомендації щодо формування і прогнозування балансів продукції сільськогосподарства / О.Г. Шпикуляк, Ю.П. Воскобійник, А.В. Розгон. – К.: ННЦ ІАЕ, 2009. – 52 с.

УДК 332.1:004:338.3:338.49

А.В. КОЛОДІЙЧУК,

к. е. н., викладач Ужгородського торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету

Нові організаційні просторові форми виробництва в українському прикордонні як рушій прискорення інформатизації економіки України

У статті охарактеризовано нові організаційні просторові форми виробництва в межах українського прикордоння та їхню роль у процесах інформатизації української економіки. Зокрема, дану характеристику подано за такими критеріями, як спосіб утворення, джерела фінансування діяльності, мета створення, спеціалізація, учасники, структура. Розкрито проблеми та перспективи їхнього розвитку. Окреслено механізм впровадження ІКТ через мережу нових просторових форм виробництва.

Ключові слова: нові просторові форми виробництва, організаційні форми, кластер, ІКТ, простір, інформатизація, економіка.

Новые организационные пространственные формы производства в украинском пограничье как двигатель ускорения информатизации экономики Украины

В статье охарактеризованы новые организационные пространственные формы производства в пределах украинского приграничья и их роль в процессах информатизации украинской экономики. В частности, данная характеристика дана по таким критериям, как способ образования, источники финансирования деятельности, цель создания, специализация, участники, структура. Раскрыты проблемы и перспективы их развития. Определен механизм внедрения ИКТ через сеть новых пространственных форм производства.

Ключевые слова: новые пространственные формы производства, организационные формы, кластер, ИКТ, пространство, информатизация, экономика.

New organizational spatial forms of production in Ukrainian boundary as engine of informatization accelerating of Ukraine's economy

The article describes the new organizational spatial forms of production within the Ukrainian borderland and their role in the processes of informatization of Ukrainian economy. In particular, this characteristic served on such criteria as a way of formation, sources of funding of practices, goal of formation, specialization, participants, structure. Problems and prospects of their development are solved. The mechanism of implementation of ICT through a network of new spatial forms of production is defined.

Keywords: new spatial forms of production, organizational forms, cluster, ICT, space, informatization, economy.

Постановка проблеми. Інформатизація суспільства, нові мережеві технології, конвергенція економічної діяльності з цифровими технологіями, виникнення ринків електронних товарів та електронних послуг стали неодмінним атрибутом сучасності в розвинутих країнах світу. Досвід цих країн засвідчує, що широкомасштабне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в різні галузі національної економіки і їх високоефективне використання виступають потужним драйвером економічного розвитку країни. В той же час свій внесок у ці процеси справляє просторовий чинник. Диференціація просторової локалізації різних економічних об'єктів часто визначає рівень ефективності їхньої діяльності, створює додаткові можливості для них. Усе це в контексті інформатизації та глобалізації економічних процесів зумовлює необхідність у формуванні та розвитку нового сектору ІТ-галузі у структурі національної економіки – інфраструктури впровадження ІКТ в останній.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Дослідженням правових основ впровадження ІКТ займалися А.В. Нестеров, А.В. Польщиков, проблеми співвідношення і взаємозв'язків між розвитком комунікаційних технологій та глобалізаційними процесами вивчали У. Бек, Е. Герман, В.М. Іванов, Т. Лібес, М.М. Назаров, І.А. Полуехтова, А.В. Селютін, Д. Тапскотт, Дж. Томлінсон, рейтингування інформатизації регіонів за допомогою інструментарію когнітивного моделювання здійснювали В.В. Миронов, І.І. Лавреш, А.В. Смирнов, формуванням соціально-економічних моделей інформаційного простору великого міста займалися Л.Я. Землянова, С.Г. Зирянов, Г.В. Соколова, І.С. Шевченко, А.М. Шеремет, питання розвитку інноваційної інфраструктури, транскордонного простору та взаємодії суб'єктів у ньому досліджували І. Ангелко, П. Беленький, М. Блендовські, Н. Буглай, А. Вавринюк, Т. Васильців, А. Вебер, М. Долішній, І. Ілько, С. Захарін, Н. Луцишин, Н. Мікула, О. Мілашовська,

В. Надрага, В. Новак, Р. Олейнюк, І. Студенніков, В. Толкованов, В. Чередниченко, І. Чучка, Т. Шумейко, А. Яковлев та ін. Проте, незважаючи на досить значну зацікавленість українських та зарубіжних вчених до вищевказаних проблем, питання розвитку нових просторових форм виробництва залишається малодослідженим. Ще менше уваги присвячено вивченню функціонування цих структур в транскордонному просторі України. В той же час питання дослідження цих новітніх форм виробництва як підсистеми впровадження інформаційно-комунікаційних технологій практично не досліджувалося взагалі. Тому нами здійснено спробу у цьому дослідженні заповнити дану прогалину.

Мета статті – вивчення й узагальнення організаційної, морфологічної структури та функцій нових організаційних просторових форм виробництва у прикордонні для виявлення можливостей прискорення інформатизації української економіки.

Виклад основного матеріалу. ІКТ можуть проникати в Україну двома способами: 1) через столицю і міста-мільйонери (за участі розташованих там інформаційних центрів підтримки та представництв великих зарубіжних ІТ-корпорацій); 2) через нові форми виробництва у транскордонному просторі. Власне перший шлях у контексті національного господарства не є надто ефективний, адже робить високорозвинутими окремі центри, а периферійні регіони, розташовані далеко від цих центрів, стають відсталими спочатку у сфері інформаційних технологій, а далі і економічно загалом. Усунути цей недолік, який поглиблює регіональну диференціацію рівня розвитку ІКТ-сфери, покликаний саме альтернативний спосіб – через мережу новітніх просторових форм організації виробництва, які локалізовані по всьому периметру державного кордону України. За таких умов центрами впровадження ІКТ в економіку України стають не лише столиця і деякі міста з мільйонним населенням, а й транскордонний простір

Таблиця 1. Характеристика нових організаційних просторових форм виробництва у прикордонні (західна та північна частина України) *

Назва трансграничного інноваційного об'єкта	Рік утворення	Засновники, учасники, склад, розмір	Спеціалізація	Фінансування	Ініціатива і мета створення	Місцезнаходження центрального офісу
1	2	3	4	5	6	7
Трансграничний кластер підприємств «Карпати»	2004	Закарпатське агентство підтримки підприємництва; Регіональне агентство розвитку м. Крайовскі Хлімець, Спілка наукових, технологічних та індустріальних парків Угорщини; кафедра міжнародного маркетингу університету м. Мішкольц (Угорщина); ТОВ «Індустріальний парк» м. Серенч (Угорщина); ТОВ «Індустріальний парк» м. Шаторіаляуїхей (Угорщина); Земплінський регіональний фонд розвитку підприємництва	Розвиток підприємництва Трикордоння, залучення інвестицій	Отримання грантів	Поширення досвіду Земплінського угорсько-словацького Євро регіону, сприяння розвитку бізнес-середовища Закарпаття, проєкт ініційований учасниками вищезгаданого євро регіону, а також Закарпатським агентством підтримки підприємництва з приєднанням в перспективі до останнього	Ужгород
Польсько-український трансграничний інформаційно-статистичний кластер	2013	ГУСПО, ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Дольського НАН України», ЛНУ ім. І. Франка, Львівська обласна спілка економістів України, Статуправління Підкарпатського воєводства (Жешув), Центр статистичних досліджень і освіти ГУС Польщі (Варшава), Жешувський університет	Статистичний моніторинг розвитку українсько-польського трансграничного регіону	Фінансування здійснюється за рахунок власних коштів учасників. Підготовка та реалізація грантових проєктів, здійснюється на партнерських засадах	Спільна ініціатива ключових статорганів Львівщини і Підкарпатського воєводства, на яку уклали супроводження реалізації якої згодились академічні та університетські структури	Львів
Львівський екстенсивно-інформаційний кластер		31 підприємство, 3 наукові організації, 3 інституції підтримки бізнесу, 3 дослідницькі центри, 5 спеціалізованих лабораторій; українські учасники – СПТЗОВ «КомЕкоЛьвів», «Центр впровадження альтернативних та відновлювальних джерел енергії»	Впровадження технологій енергозбереження, відновлювальні джерела енергії	Фінансова підтримка ЄС, інвестиції учасників	Виключно польська ініціатива, до якої пізніше приєдналася українська сторона в особі декількох учасників-підприємств	Львів
Трансграничний лучсько-хелмський кластер інновацій	2015	Східноєвропейський національний університет ім. Л. Українки, Хелмська ТПП	Освітні інновації	Кошти кооперативного об'єднання	Ініціатором виступив СНУ ім. Л. Українки для зростання інноваційної активності викладачів і студентів вузу, можливостей підвищення кваліфікації у Польщі, розвитку інноваційної культури серед освітян регіону	Луцьк
Кластер трансграничного сільського туризму «Дніпро»	2010	300 природних, історико-культурних та археологічних пам'яток, 44 учасники: турфірми, агросадиби, музеї, готельні комплекси і господарства, санаторно-курортні заклади, природні заповідники і заказники, громадські організації гомельська «Оракул» та чернігівська «Сіверянські обереги»	Сільський і зелений туризм	Некомерційний проєкт	Проєкт упорядкування записаних територій Сіверщини, розвиток на них туризму, в тому числі започаткування кластера, передбачений діяльність євро регіону «Дніпро»	Чернігів
Вінницький переробно-харчовий кластер (SSRD)	2011	Головне управління АПР Вінницької ОДА, фермерські кооперативи, переробні сільськогосподарські підприємства, в тому числі молдовські	Сприяння створенню в області мережі фермерів у рамках кооперативних утворень, розбудові партнерських відносин між виробниками та переробниками сільськогосподарської продукції	Проєкт «Підтримка сталого регіонального розвитку» (SSRD), який фінансується ЄС	Ініціатива місцевих громад та місцевої влади та підтримка єврофондів	Вінницька область
Українсько-румунський «Перший аграрний кластер»	2009	Управління агропромислового комплексу Чернівецької ОДА; Департамент економіки Чернівецької міської ради; асоціація фермерів Буковини; науково-дослідна станція карантину рослин УААН; Чернівецька обласна ГО «Міжрегіональна аграрна спілка»; ТБ «Буківинська універсальна біржа»	Сприяння інвестиційному розвитку трансграничних сільських регіонів	Проєкт здійснено за фінансової підтримки Федерального уряду Німеччини	Ініціатива німецької сторони для впровадження європейського досвіду розвитку сільських територій та сільськогосподарського підприємництва на території України	Чернівець

* Складено автором.

Таблиця 2. Характеристика нових організаційних просторових форм виробництва у прикордонні (південна та східна частина України) *

Назва транскордонного інноваційного об'єкта	Рік утворення	Засновники, учасники, склад, розмір	Спеціалізація	Фінансування	Ініціатива і мета створення	Місцезнаходження центрального офісу
1	2	3	4	5	6	7
Транскордонний будівельний кластер Харківської і Белгородської областей в рамках єврорегіону «Слобожанщина», ініціатива ІІІ Белгородського будівельного форуму	2008	Харківський державний технічний університет будівництва та архітектури, Белгородський ДТУ ім. Шухова, Белгородський обласний фонд підтримки малого підприємництва та Харківський регіональний фонд підтримки підприємництва	Налагодження співпраці у сфері проектування та будівництва між російськими та українськими компаніями	Кошти учасників – будівельних компаній та сторонніх інвесторів	Підприємницько-університетська ініціатива	Харків
Транскордонний туристичний кластер у Золочівському (Україна) та Грайворонському (РФ) районах	2008	Харківський регіональний фонд підтримки підприємництва, кафедри туризму ХНЕУ та Белгородського державного університету, Белгородський обласний фонд малого підприємництва	Відродження маршрутів сільського туризму та історичних пам'яток культури	Фінансова підтримка місцевої влади та інвесторів	Спільна ініціатива місцевої влади, університетських кіл, малого бізнесу туристичного спрямування у регіоні	Золочівський (Україна) та Гайворонський (РФ) райони
Транспортно-торговельно-логістичний кластер національного значення «Ворота України – Росія»	2010	Харківський регіональний центр інвестицій і розвитку	Складування, елементи логістики	Кошти обласних харківського, а також белгородського бюджетів та інвесторів	Адміністративна ініціатива, яка поки що не знайшла широкої підтримки у підприємницьких кіл регіону	Харків
Транскордонний агроіндустріальний кластер Bunge	2013	Завод з переробки олійних культур ТНК Bunge (у Миколаївському морському торговельному порту) плановою потужністю 2,4 тис. т насіння олійних за добу та близько 790,0 тис. т / рік, інші елементи порту, обсяги складів 140 тис. т одночасного зберігання зерна, планова річна потужність 4 млн. т вантажів, тур. Bunge Turkey	Виробництво нерафінованої олії для експортних ринків країн Причорномор'я, логістичні операції	Загальна вартість проекту – близько 100 мільйонів доларів. Фінансування за рахунок Bunge Limited	За ініціативою ТНК Bunge у корпоративних цілях, для зменшення транспортних витрат і отримання логістичних вигод	Миколаїв
Локальна кластерна система «Миколаїв-1» (регіональний кластер «Миколаїв-1»)	2013	Миколаївська ОДА, Миколаївський торг. порт, комплекс ЄВЕР, («Комплекс з перевантаження рослинних олій») та «Комплекс з перевантаження та залізнично-дорожнього транспорту, НУК ім. адм. Макарова, компанії Oxehtm, Kertel Group, Sangji, Creativ Group, Bunge Turkey	Морський спеціалізований комплекс, що забезпечує прийом, зберігання, супровід і відвантаження рослинної олії та меляси на суміжні види транспорту	Фінансується ТОВ «ЄВЕР»	Ідея та концепція комплексу належить транснаціональній корпорації «ЄВЕР», а їх погодження здійснювалася передусім з Миколаївським торговельним портом	Миколаїв
Транскордонний транспортний кластер в Одесі у рамках Єврорегіону «Нижній Дунай»	2011	Одеський морський торговельний порт	Транспортно-логістичне обслуговування Одеського порту	Кошти з бюджету Програми ТКС «Румунія – Україна – Молдова» 2007–2013	Учасники єврорегіону «Нижній Дунай»	Одеса

* Складено автором.

України. Водночас існує ще одна можливість, а точніше рушій, широкомасштабної інформатизації національної економічної системи. Мова йде про мережу ІТ-кластерів, які активно формувалися в Україні в останнє десятиріччя. Це кластер інформаційних технологій та бізнес-послуг (ІТ-ВРО) у Львові, Луцький ІТ-кластер ІТАС, кластер інформаційних технологій в м. Суми, Івано-Франківський ІТ-кластер, асоціація «Черкаси ІТ-кластер», житомирська спільнота ІТ-професіоналів GeekSpace тощо. Таким чином, формуються ланцюжки впровадження ІКТ від кордону вглиб території України і в результаті розриви у рівнях ІКТ-розвитку значно скорочуються.

На сьогодні в українському транскордонні нараховується 21 нова форма організації виробництва, серед яких є просторові як організаційні (тобто кластери і кластерні ініціативи, що активно впроваджуються) в кількості 15 одиниць, так і технологічні структури (технопарки, промзони), яких налічується шість об'єктів. Розглянемо найголовніші з організаційних форм на заході та півночі України (табл. 1).

Як видно з табл. 1, із розглянутих кластерних утворень на прикордонних територіях півночі та заходу України два сільськогосподарського профілю, два – статистично-університетського спрямування, один туристичний та один енергетичний. Цікавий розподіл за профілем кластерів півдня та сходу України (табл. 2).

Так, з табл. 2 видно, що на східних та південних кордонах України локалізовані транскордонні кластери транспортного призначення (3), а також будівельного, туристичного та сільськогосподарського профілю.

Окрему увагу варто приділити також кластерним ініціативам. Найбільш поширений і концентрований перелік існуючих на сьогодні кластерних ініціатив, частково узгоджений на державному рівні є Проект «Національної стратегії створення та розвитку транскордонних кластерів», розроблений 2008 року Інститутом регіональних досліджень НАН України і Міністерством регіонального розвитку та будівництва України за ініціативою п. 6 розпорядження КМУ від 10.09.2008 № 1214-р. Автори стратегії вбачали результати її реалізації у розвитку ринкової інфраструктури в транскордонні, зростанні конкурентоспроможності транскордонних регіонів України, в тому числі через використання механізмів державно-приватного партнерства, зростанні соціального рівня розвитку вищезокреслених територій. Також вони визначають транскордонну кластерну ініціативу як «організовані зусилля учасників та/або суб'єктів транскордонного співробітництва щодо створення кластерного транскордонного формування з метою отримання синергетичного ефекту, конкурентоспроможних товарів (послуг), використання наявних місцевих ресурсів та забезпечення соціально-економічного розвитку територій» [2]. Проектом запропоновано формування 16 транскордонних кластерів, в тому числі: будівельного, логістичного, лісового, машинобудівного, енергетичного, двох туристичних транскордонних кластерів на Заході України; фінансового, логістичного, фармацевтич-

ного, будівельного, нанотехнологічного (підтримка ініціативи ІЕП НАНУ) кластерів у східній частині України; транспортно-логістичного і логістичного кластерів, мегакластера «Севастополь» на півдні; кластера зеленого туризму на базі євро-регіону «Дніпро» на півночі.

Висновки

Аналізування стану розвитку нових організаційних просторових форм виробництва у транскордонному просторі України показало недостатність та несистематичність вектору їхнього розвитку. Такий стан речей зумовлений недостатньою увагою державної економічної політики до цієї проблеми. Крім того, у процесі дослідження вдалося виявити широкі можливості мережі просторових технологічних та просторових організаційних структур як підсистеми активного впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в національне господарство і показано механізм реалізації цих можливостей. Нові форми виробництва в транскордонних регіонах – це не лише місток впровадження ІКТ з-за кордону в них, а ще й потужний рушій інформатизації і, як наслідок, соціально-економічного зростання в Україні. Між тим при побудові системи впровадження ІКТ, яка включає в себе транскордонні елементи, необхідно обов'язково враховувати політичний курс суміжних держав стосовно налагодження транскордонного співробітництва, його ризики та можливості. Транскордонний досвід України показує, що найдорожчі проекти такого роду пропонують польські контрагенти, створення високодиверсифікованих структур ініціюється білорусько-російськими партнерами, майже байдужими до таких структур є Словаччина, Румунія та Молдова, одні з фінансових причин, інші – з особливостей загальнополітичного курсу. Щодо галузевого розрізу, то такі структури охоплюють такі сфери: туризм, логістика, транспорт, будівельна і лісова промисловість, фармацевтична галузь, енергетика, фінансова сфера, причому в основному це туризм (переважно на заході та півночі) та логістика (переважає в південній та східній частинах України). Всі ці напрями вносять свої корективи у характер та галузеву спрямованість використання ІКТ.

Список використаних джерел

1. Веб-портал наукового інформаційно-статистичного транскордонного кластера «Інфостат» [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.lv.ukrstat.gov.ua/CBC/ua/project/project_all.php?u=4&l=1
2. Проект Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Національної стратегії формування та розвитку транскордонних кластерів» [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://ved.odessa.gov.ua/files/ved/documents/>
3. Шульц С.Л. Економічний простір України: формування, структурування та управління / С.Л. Шульц. – Львів: ІРД НАН України, 2010. – 390 с.
4. Lubelski Klaster Ekoenergetyczny [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fundacja.lublin.pl/index.php/lke/aktualnoscilke>